УДК 338.24
Носенко К.Є.[1], Лазнева І.О.[2],
[1]студ. НУ «Запорізька політехніка»
[2]канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Вивчення ролі неформальної економіки та її впливу на соціальний та економічний розвиток має значний науковий і практичний інтерес у сучасному світі. Існування неформального сектору є складною проблемою, що потребує глибокого аналізу та розуміння. Розгляд цієї теми дає змогу з’ясувати причини й наслідки розвитку неформальних структур у економіці

та їх взаємозв'язок з основним суспільством. Аналіз цього явища дозволяє розробити стратегії та політики, спрямовані на зменшення негативного впливу неформального сектору і одночасно на максимізацію його позитивного внеску у загальний розвиток.

Тіньова економіка відіграє значну роль у формуванні економічної безпеки, проте ця роль є амбівалентною та має як позитивні, так і негативні аспекти. З одного боку, участь у тіньовій економіці може сприяти збільшенню рівня життя населення шляхом надання додаткових можливостей для заробітку та забезпечення потреб. З іншого боку, присутність тіньового сектору може призвести до негативних наслідків для економічної безпеки, таких як антисоціальний перерозподіл доходів, зменшення соціального благополуччя та втрата довіри до економічних інститутів. Крім того, відсутність контролю над тіньовою економікою може призвести до порушень правил та втрати ефективності управління економічними процесами. Таким чином, розуміння ролі та впливу тіньової економіки є важливим для розробки стратегій та політик, спрямованих на забезпечення економічної безпеки та стабільності суспільства [1].

Тіньова економіка є важливим фактором, що впливає на фінансові надходження до державного бюджету, та має значний вплив на соціально-економічні процеси в країні. Зниження податкових надходжень через участь у тіньовій економіці може призвести до обмеження ресурсів, доступних для соціальних програм та інвестицій у розвиток інфраструктури.

Помітно, що наявність тіньових процесів також негативно впливає на загальне економічне становище країни та привабливість для інвестицій. Такі явища, як уникання сплати податків та порушення нормативних вимог, сприяють зниженню рівня конкуренції. Це може призвести до зростання цін на товари та послуги, а також до погіршання їх якості через недостатню стимуляцію для підприємств щодо якісного конкурентного виробництва [2].

Уникаючи оподаткування та вимог щодо дотримання стандартів, суб'єкти тіньової економіки порушують конкурентну атмосферу, що може стати причиною збільшення собівартості товарів та послуг. Крім того, тіньова економіка сприяє поширенню корупції та рівню нерівності в суспільстві, оскільки такі підприємці можуть отримувати неправомірні переваги, що сприяє перекрученню конкурентного середовища та обмеженню рівних можливостей для всіх учасників економіки [2].

Реалізація заходів для боротьби з тіньовою економікою вимагає комплексного підходу:

– розроблення нових стратегій та планів щодо протидії незаконному виробництву та обігу алкогольних та тютюнових виробів;

– посилення інституційної спроможності податкової та митної служб, зокрема, через прозорі конкурси на посади, переатестацію персоналу, забез-

печення необхідними технічними засобами та підвищення ефективності контролю;

– обмін оперативною інформацією з митними адміністраціями сусідніх країн та співпраця з Європейським бюро боротьби з шахрайством;

– перезапуск Бюро економічної безпеки України та акцентування уваги на акцизних проблемах країни, з покращенням технологічного забезпечення та розширенням доступу до інформації відповідних баз даних;

– ефективний контроль за роздрібними продажами через стимулювання вимог до фіскальних чеків, впровадження фіскальної лотереї та кешбеку, а також створення веб-інтерфейсу для моніторингу рівня «тінізації» ринку підакцизних товарів;

– надання місцевим громадам доступу до інформації про суб'єктів господарювання та місця продажу підакцизних товарів та ліцензій [3].

Умови детінізації економіки значною мірою залежать від середовища, яке не завжди є сприятливим. Очікування від реформ та їх втілення можуть стимулювати населення і підприємства розширювати свою діяльність у легальному секторі, за умови поліпшення інвестиційного та бізнес-клімату. Проте належні умови та інституційне середовище неможливо створити доти, поки не будуть подолані системні фактори, що стримують процеси детінізації економіки в Україні: низький рівень захисту прав власності, недостатній рівень захисту інтелектуальної власності; низький рівень ліквідності фондового ринку та захисту прав інвесторів, а також недостатня здатність регулятора контролювати зловживання на ринку; недосконала судова система з недостатньою ефективністю гілок судової системи та низьким рівнем довіри суспільства та інвесторів; високий рівень корупції, наявність неконтрольованих урядом територій та зростання можливостей для контрабанди товарів [4].

Для подолання цих факторів необхідно вжити заходів, таких як розробка нових стратегій, посилення інституційної спроможності, покращення судової системи та боротьба з корупцією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Перерва П.Г., Ткачов М.М., Романчик Т.В., Гришко Н.Є. Двоїстий характер впливу тіньової економіки на рівень економічної безпеки. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки). 2022. №1. С. 63–69.

2. Гребенюк Н.О., Волинець М.С.. Боротьба з тіньовою економікою задля відновлення України. Regional Economy. InterConf Scientific Publishing Center. 2023. №184. С. 44–51.

3. Гетман О. У яких галузях найбільші втрати від «сірих» схем у воєнний час? Економічна правда. 2023. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2023/12/19/707864

4. У 2020 році рівень тіньової економіки становив 30% обсягу офіційного ВВП – Мінекономіки. Мінфін. 2021. URL: https://minfin.com.ua/ua/2021/06/29/67115422